

Spis treści

Contents 7

Wykaz skrótów 9

Przedmowa 11

Wstęp. Pojęcie i zakres numizmatyki 17

Część I. WALORY POZNAWCZE MONETY I JEJ WIARYGODNOŚĆ 29

1. Moneta źródłem wszechstronnym: materialnym, pisany i ikonograficzny 31
2. Czy informacje zawarte w stemplach monet są w pełni wiarygodne? 50
3. Metoda badania wzajemnych połączeń stempli w studiach numizmatycznych 69

Część II. MONETA ŹRÓDŁEM ARCHEOLOGICZNYM 89

1. Dorobek polskiej archeologii w zakresie badań nad historią pieniądza w średniowieczu 91
2. Numizmatyka i archeologia – korzyści wynikające ze współpracy 107
3. O niektórych kontrowersjach archeologiczno-numizmatycznych, czyli czas obiegu monet we wczesnym średniowieczu 115
4. W sprawie intensywności wymiany lokalnej na ziemiach polskich w X–XI wieku 133
5. Znaleźiska monet jako źródło do badania kontaktów handlowych we wczesnym średniowieczu 145
6. Drogi napływu dirhemów do Polski 153
7. Pierwsza fala monet zachodnioeuropejskich w strefie bałtyckiej 161
8. Pierwsza fala monet zachodnioeuropejskich w X wieku na Mazowszu i w Polsce Środkowej 177
9. Moneta w strefie bałtyckiej około roku 1000. Reorientacja ze Wschodu na Zachód 189
10. Magia czy roztargnienie? Kilka uwag o tak zwanych drobnych znaleziskach monet 203
11. Początki obola zmarłych w Europie Środkowej we wczesnym średniowieczu 213
12. Początki obola zmarłych w Wielkopolsce 221
13. Kultowa czy ekonomiczna geneza skarbów epoki wikingów? 230
14. Skarby monet odkrywane w kościołach – przejaw kultu czy ekonomii? 243
15. Zasoby pieniężne „szarego człowieka” w Polsce wczesnośredniowiecznej 251
16. Znaleźiska monet i konteksty archeologiczne. Próba klasyfikacji 260

Część III. MONETA ŹRÓDŁEM HISTORYCZNYM I IKONOGRAFICZNYM 273

1. Najdawniejsze monety polskie jako źródło dające poznać dzieje pierwszej monarchii 275
2. Orzeł czy paw? Jeszcze o denarze Bolesława Chrobrego z napisem PRINCES POLONIE 287
3. O sposobach interpretowania źródeł numizmatycznych – poglądy na powstanie mennictwa w Polsce, w Czechach i na Węgrzech 306

4. Czy monety palatyna Sieciecha świadczą o jego dążeniu do przejęcia władzy w Polsce? 323
5. Polityka mennicza a wydarzenia polityczne w Polsce we wczesnym średniowieczu 335
6. Prosperity Mazowska w XI wieku w świetle źródeł numizmatycznych 350
7. Czy wyobrażenia na monetach odzwierciedlają rzeczywistość, czy ją kreują? (przykład monety polskiej w średniowieczu) 361
8. Obraz i słowo na monetach Europy Środkowej, Północnej i Wschodniej w X i XI wieku 380
9. Kult św. Wacława i św. Wojciecha przez pryzmat polskich monet z wczesnego średniowiecza 392
10. Numizmatyczny przyczynek do dziejów uzbrojenia w Polsce w XI i XII wieku 410
11. Czy władcy polscy we wczesnym średniowieczu posługiwali się jabłkiem panowania? 421
12. Ikonografia monet Władysława II (1138–1146), czyli kto przyniósł czeskie wzorce do mennicy krakowskiej w drugiej ćwierci XII wieku? 433

Część IV. ZAKOŃCZENIE 447

Numizmatyka podwodna, czyli o współdziałaniu nauk 449

Podstawa źródłowa przedruków 465

Indeks osób 469

Indeks nazw geograficznych i etnicznych 479

Contents

List of abbreviations 9

Preface 11

Introduction. The concept and scope of numismatics 17 (Summary 27)

Part I. EVIDENCE FROM COINS AND ITS CREDIBILITY 29

1. Coins as a universal source: material, written and iconographic 31 (Summary 48)

2. Is information included in coin designs fully credible? 50 (Summary 68)

3. Method for the examination of die-links in numismatic studies 69 (Summary 75)

Part II. COINS AS AN ARCHAEOLOGICAL SOURCE 89

1. Ergebnisse der polnischen Archäologie bei der Untersuchung der mittelalterlichen Geldgeschichte 91 (Zusammenfassung 97)

2. Numismatics and archaeology – advantages of co-operation 107 (Summary 113)

3. An archaeological and numismatic controversy – the duration of coin circulation in the early Middle Ages 115 (Summary 130)

4. Au sujet de l'intensité des échanges locaux sur les terres polonaises aux Xe–XIe siècles 133 (Résumé 141)

5. Die Münzfunde als Quelle zur Erforschung der Handelsbeziehungen im frühen Mittelalter 145 (Zusammenfassung 151)

6. Die Zustromwege der Dirhams nach Polen 153 (Zusammenfassung 159)

7. First wave of West-European coins in the Baltic region 161 (Summary 173)

8. First wave of West European coin inflow to Masovia and Central Poland in the tenth century 177 (Summary 186)

9. Coins in the Baltic zone around the year 1000. Re-orientation from the East to the West 189 (Summary 201)

10. Magic or absent-mindedness? Remarks on the so-called coin stray finds 203 (Summary 211)

11. Origins of 'the obol of the dead' in Central Europe in Early Middle Ages 213 (Summary 219)

12. Origins of 'the obol of the dead' in Great Poland 221 (Summary 228)

13. Cult or economic origin of the Viking era hoards? 230 (Summary 240)

14. Coin hoards discovered in churches – a symptom of cult or economy? 243 (Summary 249)

15. Monetary resources of 'ordinary people' in early medieval Poland 251 (Summary 258)

16. Coin finds and archaeological contexts. A tentative classification 260 (Summary 270)

Part III. COIN AS A HISTORICAL AND ICONOGRAPHIC SOURCE 273

1. The earliest Polish coinage as a source revealing the history of the first monarchy **275** (Summary 284)
2. An eagle or a peacock? More about the denarius of Boleslav the Brave with the inscription PRINCES POLONIE **287** (Summary 303)
3. On the ways of interpreting numismatic sources – views on the origin of coinage in Poland, Bohemia and Hungary **306** (Summary 321)
4. Does Palatine Sieciech's coinage testify to his desire to seize power in Poland? **323** (Summary 333)
5. Minting policy and political events in Poland in the early Middle Ages **335** (Summary 348)
6. Prosperity of Masovia in the eleventh century in the light of numismatic sources **350** (Summary 359)
7. Do coin types reflect or create reality? (Based on the example of the Polish coins in the Middle Ages) **361** (Summary 378)
8. The picture and the word. Relations between the type and legend on coins of Central, North and East Europe in the tenth and eleventh centuries **380** (Summary 390)
9. Cult of Saint Wenczelas and Saint Adalbertus from the evidence of Polish coins from the early Middle Ages **392** (Summary 407)
10. Numismatic contribution to the history of arms and armour in Poland in the eleventh and twelfth century **410** (Summary 419)
11. Did Polish rulers in the early Middle Ages use the orb? **421** (Summary 430)
12. Die Ikonographie der Münzen von Władysław II. – oder:
– Wer hat in der Krakauer Münzstätte in der Mitte des 12. Jh. böhmische Muster eingeführt? **433** (Zusammenfassung 445)

Part IV. CONCLUSION 447

- Underwater numismatics, or on scientific cooperation **449** (Summary 462)

List of original publications **465**

Index personarum **469**

Index locorum **479**

Stanisław Suchodolski

jest archeologiem, historykiem i nestorem numizmatyków polskich, emerytowanym profesorem PAN i UW, członkiem Polskiej Akademii Umiejętności, byłym wiceprezydentem Międzynarodowej Komisji Numizmatycznej, członkiem honorowym polskich i zagranicznych

towarzystw naukowych, laureatem krajowych i zagranicznych nagród, m.in. medalu Archera Huntingtona Amerykańskiego Towarzystwa Numizmatycznego. Autor ponad 500 prac (w tym 8 książek) publikowanych w niemal wszystkich krajach europejskich.

Publikacja składa się z 32 tekstów publikowanych w ciągu pół wieku, głównie w języku polskim, ale też w językach obcych. Wszystkie dotyczą numizmatyki średniowiecznej. Pokazują, że monety są niezastąpione nie tylko do badania historii pieniądza, ale także są źródłem wszechstronnym: materialnym, pisanym i ikonograficznym. Służą wielu naukom, głównie archeologii, historii i historii sztuki. Ich wartość źródłowa jest wprost bezcenna, przynoszą bowiem informacje najwcześniejsze lub w ogóle nieznane. Na podstawie znalezisk można datować warstwy archeologiczne, wnioskować o kierunkach i natężeniu kontaktów handlowych, przebiegu dróg, dziejach osadnictwa. Problemy ekonomii przeplatają się z problemami z zakresu kultu i magii. Ze stempli monet dowiadujemy się o propagandzie uprawianej przez władców, o wyglądzie insygniów monarszych i elementów uzbrojenia, o rozwoju kultu świętych. Powstał w ten sposób swoisty rodzaj podręcznika przeznaczonego dla archeologów i historyków, ale też przedstawicieli innych nauk humanistycznych, miłośników monet i kolekcjonerów. Odbiór ułatwią komentarze aktualizujące, zestaw literatury, nowe, atrakcyjne zdjęcia oraz indeksy.